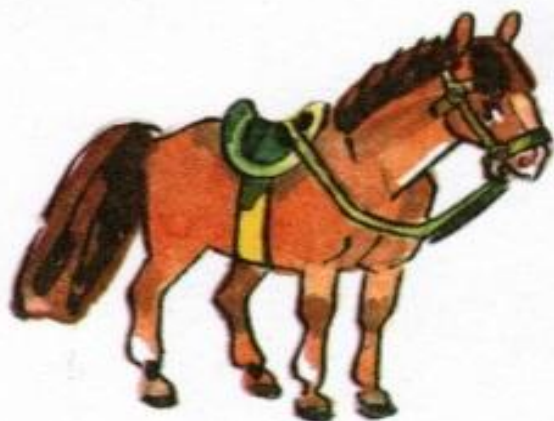

И. ШАРАПОВ

ЙОМАКЛЫ ӘЛИФБА

А
а

1. Ауызы бар — көйшәмәй,
Теше бар — тешләмәй,
Ултырһаң — күтәрер,
Етәкләһәң — эйәрер.

А Т

2. Айға, көнгә күренмәй,
Ағас менән типә-тиң.

А ғ а с ү з ә г е

3. Ағас башында көмөш алка.

А й

4. Ике ағай йәнәш бара,
Бер-береһен узыша бара.

А я к т а р

5. Йәйен — урманда батша,
Кышын —
А й ы у карҙан да аҫта.

6. Аҡ ашъяулыҡ таптым,
Ер өҫтөнә яптым.

к а р

7. Ямауы бар, йөйө юк.

А л а һ ы й ы р

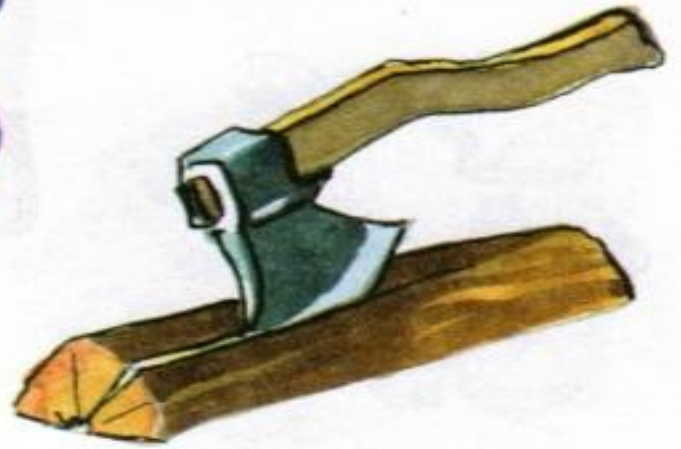
8. Үзе бер зә ашамай,
Ашағанда бушамай.

к а л а к

Б

б

1. Туны бар — сапаны юк,
Мыйыгы бар — һакалы юк.

Б **е** **с** **ә** **й**

2. Аягы юк — ил гизә,
Күззәре юк — йәш түгә.

Б **о** **л** **о** **т**

3. Биш балаға бер исем.

Б **а** **р** **м** **а** **к**

4. Бәләкәй генә малай
Ағас төбөн ялай.

Б **а** **л** **т** **а**

5. Башы бар — сәсе юк,
Күзе бар — кашы юк,
Канаты бар — оса алмай,
Болоттарзы коса алмай.

Б **а** **л** **ы** **к**

6. Бер йомғакта ете тишек.

Б **а** **ш**

7. Йәнле йәнһеззе тукмай,
Йәнһез кыскырып йлай.

Б **а** **р** **а** **Б** **а** **н**

8. Көмөш коршау —
Корһакка тышау.

Б **и** **л** **Б** **а** **у**

В
в

1. Кумта эсендә кеше,
Йырлау, һөйләүзә эше.

т е л е **В** и з о р

2. Эй ат саба, ат саба,
һығыла билгенәһе.
Тояктары резинка,
Тимерзән дилбегәһе.

а **В** т о м о б и л ь

3. Аяктары түңәрәк,
Кыуышалар тәгәрәп.

В е л о с и п е д

4. Дилбегә юк, йүгән юк,
Камыт кәрәк тигән юк.
Кара айғырзы ектеләр,
Ултырзылар киттеләр.

п а р о **В** о з

Г
г

1. Кем үз йортон елкәһендә
күтәреп йөрөй?

Г ө б ө р Г ә й е л

2. Ат түгел — саба,
Урман түгел — шаулай.

Г ө р л ә ү е к

3. Атлаһаң — атлай,
Туктаһаң — туктай.

к ү л ә Г ә

4. Ауызы юк — күп телле,
Дәртләндермәй һуң кемде?

Г а р м у н

5. Гөлдөр-гөлдөр гөлдөрсөк,
Кызыл ситек, күк күлдәк.

к ү Г ә р с е н

6. Башы йәшел япрак,
Яткан ере тупрак,
Үзе кызыл ит кеүек,
Тик ашарға катырак.

с ө Г ө л д ө р

F
F

1. Ялт-йолт итә,
Ялмап йота.

с а л **Ф** ы

2. Кояш кайза барһа,
уға карап йылмая.

к ө н б а **Ф** ы ш

3. Таузан бейек,
үлөндән төпөшөк.

т у р **Ф** а й

4. Иртә лә, кистә лә —
һәр вақыт эштә,
Ял итмәй һис тө.

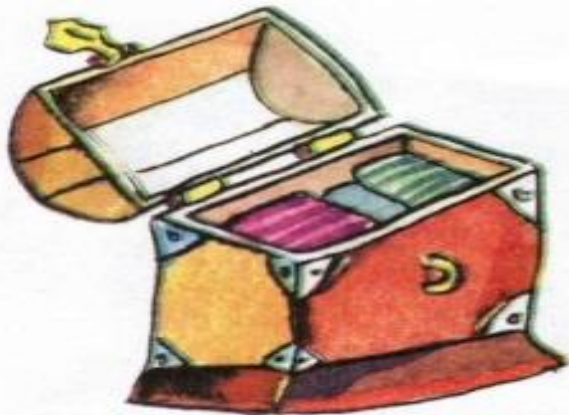
с ө **Ф** ө т

5. Көз сисенә, яз кейенә,
Йә, әйтеп кара, нимә?

а **Ф** а с

6. Эсе кызыл, тышы кара,
Ышанмаһаң, ашап кара.

к а р а **Ф** а т

1. Дүрт мейешлө,
ике колаклы,
эсе-тышы затлы.

н а н **д** ы к

2. Төндә караһам — күк тулған,
Иртән караһам — юк булған.

й о н **д** о з з а р

3. Урманда үсә,
Мунсала бешә.

м и н **д** е к

4. Төбө тамыр,
Уртаһы һеңер,
Осо май.

к и н **д** е р

5. Ат башында ак капка.

д у ғ а

6. Муйыны дуға,
аркаһы эйәр.

д ө й ө

7. Үзе һөйләй, үзе көйләй,
Үзе күзгә күренмәй,
Сақырһаң — килмәй.

р а **д** и о

1. Һыуза йөзә,
Күктә оса,
Ерзә йөрөй,
Ит менән һыйлай.

к а **з**

2. Яңғыз мине ашамайзар,
Минән башка йәшәмәйзәр.

т о **з**

3. Ай янында алтмыш күз,
Алтмышы ла алтын күз.

й о н д о **з з** а р

4. Бәләкәй генә бер көсөк
Өрмәй зә, ебәрмәй зә.

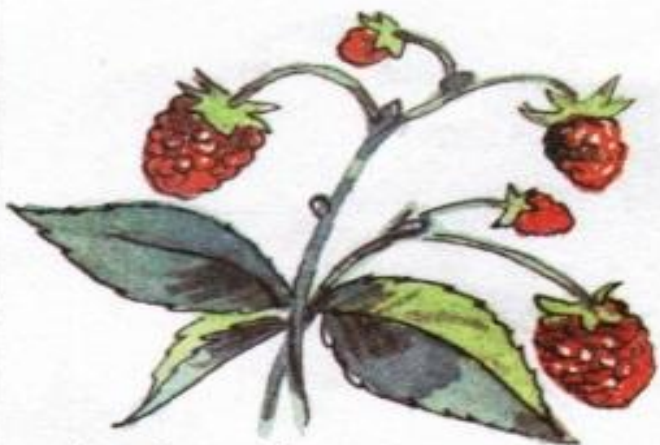
й о **з** а к

5. Бешәләр, бешәләр зә,
койоп эсәләр.

к ы м ы **з**

6. Үзе атка атланған,
Аяктары артка калған.

к ү **з** л е к

1. Ана бара хан,
Ауызы-мороно кан.

б у р е

2. Ер астында алтын казык.

к и ш е р

3. Бер нарай эсендэ
утиз ике ак тауык.

т е ш

4. Аякһыз-кулһыз
капка аса.

е л

Е
Е

5. Кызыл төймә таптым,
Ауызыма каптым.

е л ә к

6. Йәбешкәнгә лә йәбешкән,
Йәбешмәгәнгә лә йәбешкән.

и с е м

7. Ағайзан да бейек,
Бабайзан да бейек,
Батшанан да бейек,
Һалдаттан да бейек.

б у р е к

Канаты бар — йөнө юк,
Үзе бара — юлы юк.

с а м о л Ё т

Был һүзәрзе уйлап
тап!

Ё л к а

в е р т о л Ё т

□ □ □ □ Ё □

□ □ □ □ Ё □

Ж Ж
Ж

Йәй йәйләнем,
Кыш кышланым,
Йәшел хәтфәнән
Тун тышланым.

у Ж ы м

Был һүззәрзе уйлап
тап!

Ж у р н а л

д и р и Ж е р

д е Ж у р н ы й

Ж и р а ф

1. Яланы йәшелдән,
Кәртәһе көмөштән,
Биле бормалы,
Сите укалы,
Эсе юхалы.

к а м з у л

2. Үзе шарҙай,
Эсе кандай,
Тәме балдай.

к а р б у з

З
з

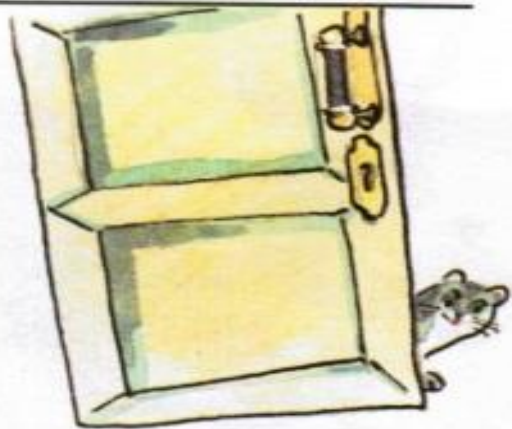

3. Камыты юк, дуғаһы ют
Кара атым егеүле.

п о е з д

4. Кеше түгел, һакаллы.

к ә з ә

И и

1. Ингәндә каршы ала,
Сыкканда озатып кала.

И ш е к

2. Айыу акыра, йөнө койола.

Т и р м ә н

3. Алтын бишек —
Төбә тишек.

И л ә к

4. Тей тиһәң, теймәй,
Теймә тиһәң, тейә.

И р е н

5. Ағас түгел — япраклы,
Тун түгел — тегелгән.

К и т а п

6. Алалар бысак,
Яралар мине.
Минһез булмайзыр
Донъяның йәме.

И к м ә к

Й
й

1. Үзенән койроҗо оҗон.

т е й е н

2. Үзе бар — күләгәһе юк.

й ы л ғ а

3. Өй башында ярты икмәк.

а й

4. Ике осонда дүңгәләк,
Уртаһында бер казак.

к а й с ы

5. Ер астында ерән атым.

й о м р а н

6. Ток, күләгәһе юк.

к о й о

7. Ак кейем кейгән,
Йәшел суғын элгән.

к а й ы н

8. Бәләкәй генә ак тана
Мөгөзөм бар тип мактан.

с ә й н ү к

К

к

1. Өй артында уңал еңгә
Семтеп ала, өтөп ала.

К е с е р т К ә н

2. Ана бара — юлы юк.

К ә м ә

3. Иң башта була дүрт аяклы,
Шунан була ике аяклы,
Шунан була өс аяклы.

К е ш е

4. Куян колаклы,
ат тояклы.

и ш ә К

5. Ат түгел, кешнәмәй,
Йөз аттан кәм эшләмәй.

т р а К т о р

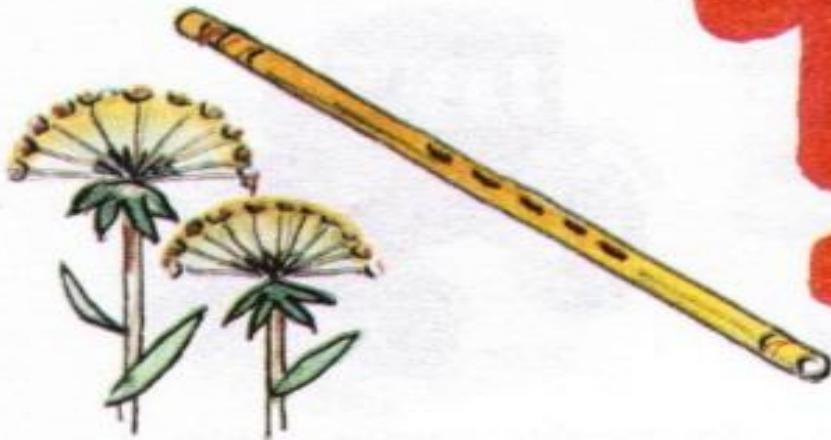
6. Арымай-талмай,
Арттан калмай.
Атлаһак — атлай,
Туктаһак — туктай.

К ү л ә г ә

7. Осо нәзек, төбө йыуан,
Ярата уны куян.

К и ш е р

К
к

1. Кырза үскән бер бала
Өйгә килеп моң хала.

К у р а й

2. Аягы юк, кулы юк —
Үзе һүрәт төшөрә.

һ ы у ы К

3. Ак бабай, ак бабай,
Ак туныңды как, бабай.

К ы ш

4. Кәүзәһе юк — кулы бар
Ауызы юк — теше бар.

б ы с К ы

5. Ятты-ятты ла
Тороп йылғаға акты.

К а р

6. Ай бирзе, кояш алды.

ы с ы К

7. Үзе йомро — ай түгел,
Теңе һары — май түгел,
Койроғо бар — сыскан

ш а л К а н

1. Кызарып беште,
ергә төштө.

а л м а

2. Кулы юк, аягы юк —
Тәзрәмде каккылай,
Тарткылай, һуккылай,
Өйгә инергә һорай.

е л

3. һөйәге юк, ние юк,
һөйләмәгән һүзе юк.

т е л

4. Асылынып тора груша —
ашап булмай.

л а м п а

5. Көмөш тәнле, ите тәмле.

б а л ы к

6. Үзе аға — яры юк,
Барып еткән ере юк.

б о л о т

7. Башы — тауза,
Аягы — диңгеззә.

й ы л ғ а

М
м

1. Ура, һуға, елгәрә,
Үзе тейәп ебәрә.

к о **М** б а й н

2. Бикле келәт эсендә
кара том.

М ә к

3. Ағас башы тукылдык,
Тукый-тукый тук булдык.

т у **М** ы р т к а

4. Олоһо ла, кесеһе лә
эшләпә кейгән.

б ә ш **М** ә к

5. Кыш — яланғас, йәй
булһа — кейенә.

у р **М** а н

6. Күктән килде, ергә ятты.

я **М** ғ ы р

Н

н

1. Койроҗо бик кыҗка,
Мөгөзө ботактай,
Сабырҗа бик оҗта.

б о л а Н

2. Йөнө йомшак, үзе куркак.

к у я Н

3. Өй башында айыу бейей.

т ө т ө Н

4. Кара һыйыр килде,
Бетә донъяны еңде.

т ө Н

5. Аякһыҙ-кулһыҙ күлдәк кейә.

м е Н д ә р

6. Бәләкәй генә бөкрә
Алыҗ ергә төкөрзө.

Н а г а Н

7. Тәкә тунын һалдырҙым,
Эсен тышқа ябындым.

т у Н

8. Озон инем — кыркылдым,
Йыуан инем — ярылдым,
Инде утка тарылдым.

у т ы Н

1. Озон-озон осло ул,
Осло тимер башлы ул.

һ ө ң г ө

2. Алтын азбар эсендә
Ала колоном кешнәй.

к ы ң ғ ы р а у

3. Сик-сик итә лә ситкә куна.

с и ң е р т к ә

4. Арлы-бирле боролған,
Башына кыуыш королған.

ө й ә ң к е

5. Аттан бейек,
Эттән тәпәшәк.

ы ң ғ ы р с а к

6. Кәкре муйын ағайзар
Карға батмай баралар.

с а ң ғ ы

1. Торко-таркы тора ла
Күккә менеп юғала.

т о р н а

2. Өйөм башы кырсын таш.

й о н д о з з а р

3. Өйөм башы оло икмәк.

к о я ш

4. Балтанан ауыр,
Балдан татлы.

й о к о

5. Ак көсөгем йүгерә-йүгерә
зур булды.

о р с о к

6. Килделәр ағайзар балтаһыз,
Күпер һалдылар балтаһыз.

б о з

7. Тәпәш күктән кар яуа.

о н и л ә ү

8. Йомро-йомро йомарлам,
Йомроһоҙ тора алмам.

к о р о т

1. Быяла һауыт эсендә
Кара кызһар йүгерә.

Һ Ө Л Ө К

2. Кызыл билле кыз килде,
Кыланды ла юғалды.

Т Ө Л К Ө

3. Тигеҙ генә быяла,
Үзе минән ояла.

К Ө Ғ Г Ө

4. Көндөҙ йокланым,
Төндә иланым.

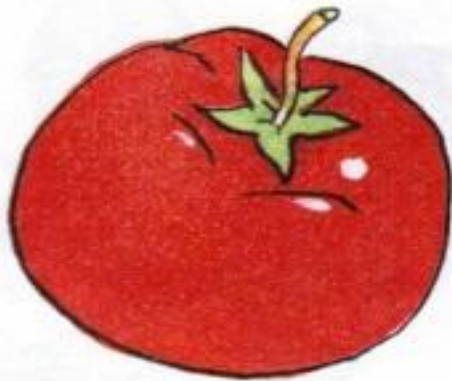
Ө К Ө

5. Береһе ак булған,
Береһе кара булған.

К Ө Н , Т Ө Н

6. Осоп киләм, осоп киләм,
Күзгә эләккәнде тибеп киләм

Б Ө Р К Ө Т

1. Ашағаны тимер, төкөргәне ут,
Унан дошманға тынғы юк.

П у ш к а

2. Алма тиһәң, алма түгел,
Кыяр тиһәң — түңәрәк.

П о м и д о р

3. Энәһе бар — тегә алмай.

т е р П е

4. Йүгерә белмәй,
Һикерә белә.

т у П

5. Үзе бер карыш,
Һакалы мең карыш.

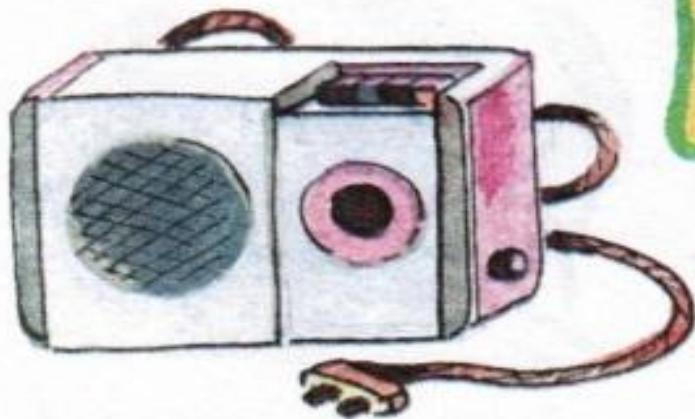
а р П а

6. Нескә билле бер кыҙый
Бейеп туған туззыра.

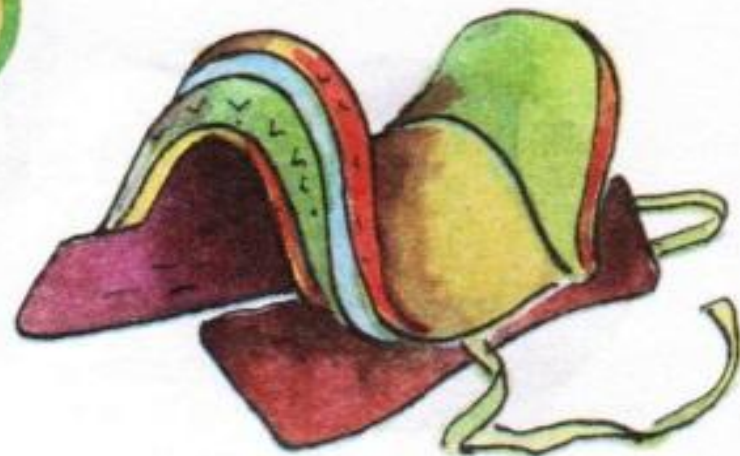
һ е П е р т к е

7. Кат-кат катлама,
Акылың буһа, ташлама.

к и т а П

Р
Р

1. Ятһа — куяндай,
Торһа — дейәләй.

э й ә Р

2. һыу өҫтөндә төҫлө
көйәнтәләр.

й ә й ғ о Р

3. Шәкәр тиһәң, шәкәр түгел,
һөт тә түгел — үзе аҡ,
Мамык тиһәң, мамык түгел,
Йә, был нимә? Уйлап тап!

к а Р

Р а к е т а

7. Айға тиһәң, айға осор,
Кайҙа кушһаң, шунда төшөр

4. Үзе һөйләй, үзе күренмәй.

Р а д и о

5. Калаһы бар — халкы юк,
Диңгеҙе бар — һыуы юк.

к а Р т а

6. Урамда айыу олой.

б у Р а н

1. Алған һайын зурая бара.

С о к о р

2. Ер астында кызыл этәс.

С ө г ө л д ө р

3. Сукышһыз сәпсек боз тишә.

Т а м С ы

4. Койроғон кайсылап,
Ауызын тамсылап,
Ағашыз, мөйөшһөз,
Өй һалды еүешләп.

к а р л у ғ а С

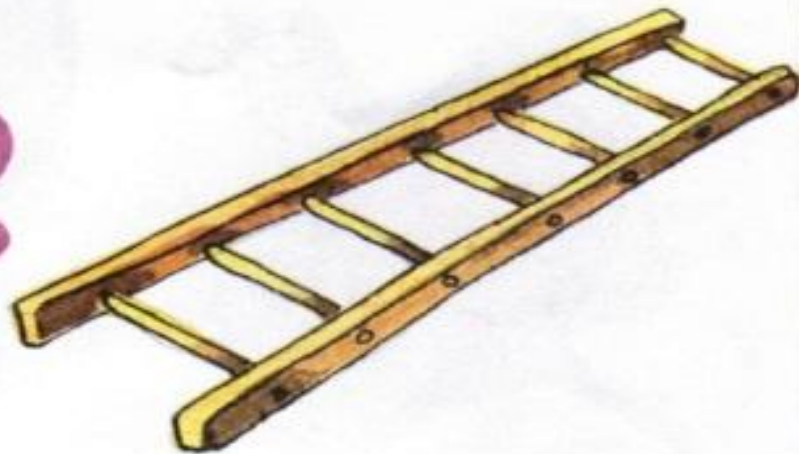
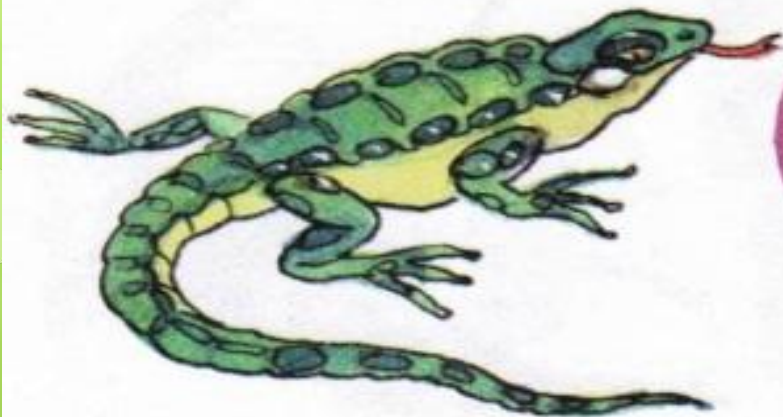
5. Баҙза йәшәй, дошманы —
бесәй.

С ы С к а н

6. Карап торһаң — йәне юк,
Тупрак ашай, һыу эсә,
Үзе юғары үсә.

а ғ а С

1. Үзе йәнһез — ике башлы.

т а Ҙ т а м а л

2. Кат-кат тунлы,
карыш буйлы.

к ә б е Ҙ т ә

3. Дүрт егеткә бер бүрек.

ө Ҙ т ә л

4. Кағылдым, һуғылдым,
Түргә килеп һузылдым.

б а л а Ҙ

5. Өйөм-өйөм өйөлгән,
Өйөмә берәү һөйөлгән.

б а Ҙ к ы с

6. Биле нәзек билән ат,
Барыһынан да көслө ат.
Тауға менһә, таймаҘ ат,
Арыу-талыу белмәҘ ат.

к ы р м ы Ҙ к а

7. Кеше тиһәң — дүрт аяклы,
Хайуан тиһәң — үрмәләй.

к е Ҙ ә р т к е

1. Тибенә лә сукына,
Тамағы туймай,
Йәне тынмай.

Т а у ы к

2. Һыу өҫтөндә һары май.

Т о м б о й о к

3. Елдән арта, һыуҙан кайта.

у **т**

4. Ауызы юк — өтөп ала.

Т е г ә н ә к

Т
т

5. Ас булһа — ята,
Тук булһа — тороп ултыра.

Т о к

6. Энәһен тоткан,
Юл буйына сыткан.

Т е р п е

7. Кешенең дуҫы,
Йорттоң һаксыһы.

э **т**

8. Теше күп — ашамай.

Т а р а к

1. Бәләкәй генә бөкрә
Ялан ерҙе бөтөрҙө.

у р а к

2. Күрергә күркәм,
Тоторға куркам.

у т

3. Ерҙә үстем — тун тышланым,
Өстәлгә мендем — туным
ташланым.

к а р т у ф

4. Уны тукмайҙар, һуғалар,
Ул иламай, һикерә генә.

т у п

5. Йәйен һоро, кышын аҡ,
Уға шулай якшыраҡ.

к у я н

6. Үзем тунайым,
Үзем илайым.

һ у ғ а н

Ү
ү

1. Йомортка ла баҫмай,
Балаһын да бакмай.

к ә к ү к

2. Туҫтак тулы һыу,
һыузың өҫтө быу.

к ү л

3. һарайзағы һары айғырым
һағынғанда кешнәйҙер.

к ү к

к ү к р ә ү

4. Йүгерәм, етә алмайым.

к ү л ә г ә

5. Ҙойроғо — коймала,
Башы — даръяла.

с ү м е с

6. Ҙызыу табанлы сана
Бер сигенә, бер бара,
Юлы шымарып тала.

ү т е к

7. Төндә элеүле,
Көндөз кейеүле.

б ү р е к

1. Тиреһен тунаным да
Итен сәйнәнем.

к а р т у **Ф**

2. һоро йылан сорналған,
Муйыныма килеп уралған.

ш а р **Ф**

3. Кескәй генә күззәре,
Мороно озон бигерәк.
Уның исемен әйтеү өсөн,
Өс кенә хәреф кәрәк.

Ф и л

4. Ер астында кара айғыр,
Ялдары ялбыр-йолбор.

н е **Ф** т ь

5. Карайһың төсөн,
Таныйһың үзен —
Үзе юк.

Ф о т о

1. Балык түгел, кош түгел,
һыуза йөрөй үзе гел,
Суммай за ул, осмай за ул,
Коро ергә сыкмай за ул.

п а р о **Х** о д

2. һүзе килә, үзе юк.

Х а т

3. Ак ерзә кара орлоктар.

Х ә р е ф

4. Утыз ике һаны,
Кыйыш йөрөй, тура йөрөй,
Салыш йөрөй, кыя йөрөй,
Сатраш йөрөй, йыя йөрөй,
Ниндәй уйын? Таны!

ш а **Х** м а т

1. Бер үгезгә өс мөгөз.

h **ә** **н** **ә** **к**

2. Ике һөзгөс,
Дүрт йөрөгөс,
Бер һелтөгөс.

h **ы** **й** **ы** **р**

3. Ишектән инде,
Түргә менеп китте.

h **ы** **у** **ы** **к**

4. Бәләкәй генә бисура
Билен быуып ултыра.

h **е** **п** **е** **р** **т** **к** **е**

5. Бабай кат-кат тун кейгән,
Сисендерһәң — иларһың.

h **у** **ғ** **а** **н**

6. Үзе ак — кар түгел,
Үзе шыйык — һыу түгел.

h **ө** **т**

7. Ер өҫтөндә ятмайзыр,
Үзе һыуза батмайзыр.

h **а** **л**

Ц
ц

Ц и р к

Ц и н к

Ц и р к у л ь

Ике тэгэрмәсле арба
Атһыҙ ҙа алға бара.

М О Т О Ц И К Л

Был һүҙҙәрҙе уйлап
тап!

Ц е х

Ч
ч

Был нүззәрзе уйлап
тап!

ч а б а н

Үзе укый белмәһә лә,
Гүмер буйы яҙыша.

р у ч к а

ч е р т ё ж

м а т ч

ч

ч е м п и о н

п о ч т а

ч

Ш
Ш

1. Озон колак — куян түгел,
Яй кузгала — ныйыр түгел.

и Ш ә к

2. Кышын да, йәйен дә йәм-
йәшел.

Ш ы р Ш ы

3. Ак егеттәр аңһыз,
Уларһыз донъя һанһыз.

т ө Ш

4. Бәләкәй генә һандык,
Эсе тулы халык,
Баштарында бүрек.

Ш ы р п ы

5. Ите һимез — майы юк,
Тиреһе калын — йөнө юк.

Ш а л к а н

6. Нәзек озон,
Ботағы юк.

к а м ы Ш

7. Кар түгел — ак,
Боҙ түгел — каты,
Тоҙ түгел — ирей.

Ш ә к ә р

Был нүззәрзе уйлап
тап!

Щ и

Ш
Щ

б о р Щ

Щ е т к а

□ □ □ Щ

Ъ

Исеңдә калдыр!

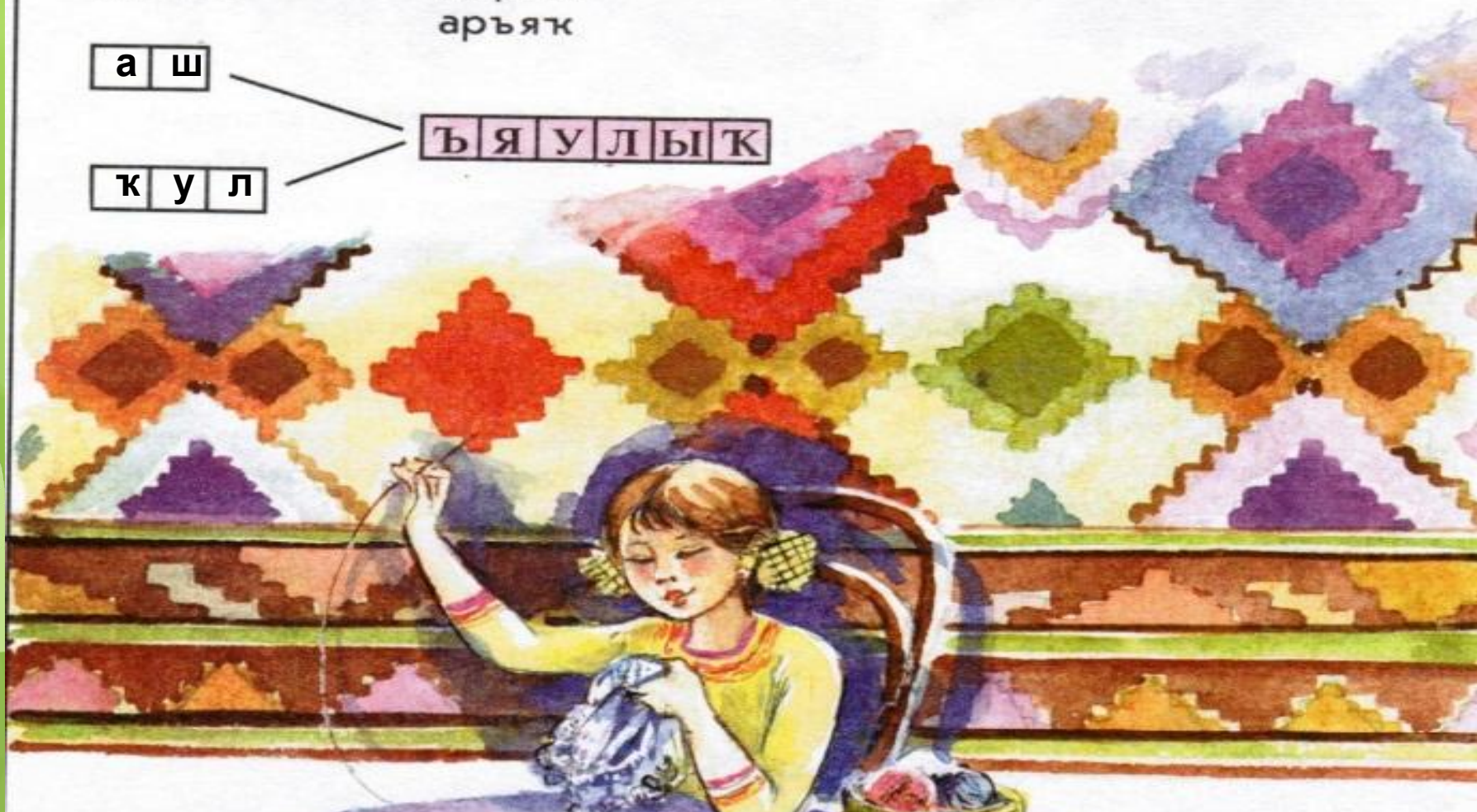
Акъяр
донъя

яньял
даръя
аръяк

а ш

к у л

Ъ Я У Л Ы К

Ы Ы

1. Колға башында бер өй,
Кунағым тәзрәнән йөрөй.

с Ы й Ы р с Ы к

2. Ыуза йөзә, ерзә шыуа.

й Ы л а н

3. Үзе сабып бара.
Койроғо күренмәй.

й Ы л ғ а

4. Эсе көптәй, аяғы ептәй.

н а р Ы к

5. Бабайым килә һағынып,
Аҡ толобон ябынып.

к Ы ш

6. Орлоғо кара, ере аҡ,
Кул менән сәсәләр,
Күз менән йыялар.

я з Ы у

7. Аяктары бар — йөрәмәй,
Аржаһы бар — ятмай.

у л т Ы р ғ Ы с

Ь

1. Аръякта ла яры бар,
Бирьякта ла яры бар,
Дүрт мөйөштә, ике ярза,
Йылым һымак того бар.

б и л ь я р д

2. Ер куйынында кара алтын.

н е ф т ь

3. Атһыҙ йөрөгән арба.

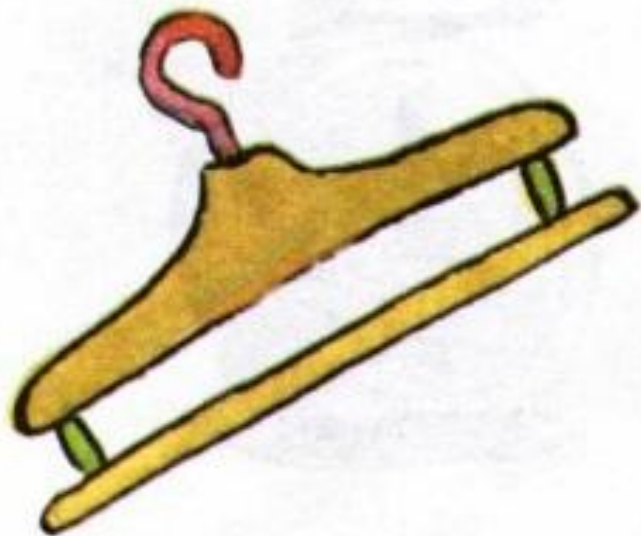
а в т о м о б и л ь

4. Бер уйлаһаң, иҫ китерлек:
Кәрәк буһа, ташлайҙар,
Кәрәклеге бөтөү менән,
Күтәрә лә башлайҙар.

я к о р ь

5. Әтәс түгел, кысқыра,
Һәр кемдән иртә тора,
Тауышына уянһаң,
Мәктәпкә ашықтыра.

б у д и л ь н и к

1. Койроҗо уралған,
Теле һалынған.

Э т

2. һүндөрһәң — һүнә,
Яндырһаң — яна,
Барып тотһаң — үлтерә.

Э л е к т р

3. Арбаға ултырмаҗ,
Йәйәү йөрәмәҗ.

Э й ә р

4. Өй башына мендем,
Канатымды йәйзем.

Э ш л ә п ә

1. Түңәрәк күлдә эт өрә.

т ә л м ә р й е н

2. Боҙ өҫтөндә болан уйнай,
Койроғонда йылан уйнай.

й ә ш е н

3. Колағы бар — бащы юк.

б и з р ә

4. һурпаһын эсәләр,
Итен түгәләр.

с ә й

5. Өҫтәлемдә ак үгез,
Маңлайында бер мөгөз.

с ә й н ү к

6. Башы — тарак, койроғо —
урак.

ә т ә с

7. Аттан бейек, эттән тәпәш.

э й ә р

Ю

ю

1. Озон-озон, озон ептең
Осо кайзан табылыр?

Ю л

Ю р г а н

2. Көндөз — хәрәкәттә,
Кис — хезмәттә.

Я Я

1. Бәләкәй генә йорт,
Эсе тулы корт.

к ы Я р

2. Яз килһә — йәшәрә,
Көз етһә — һарғая.

Я п р а к

3. Мейес төбөндә бер калас.

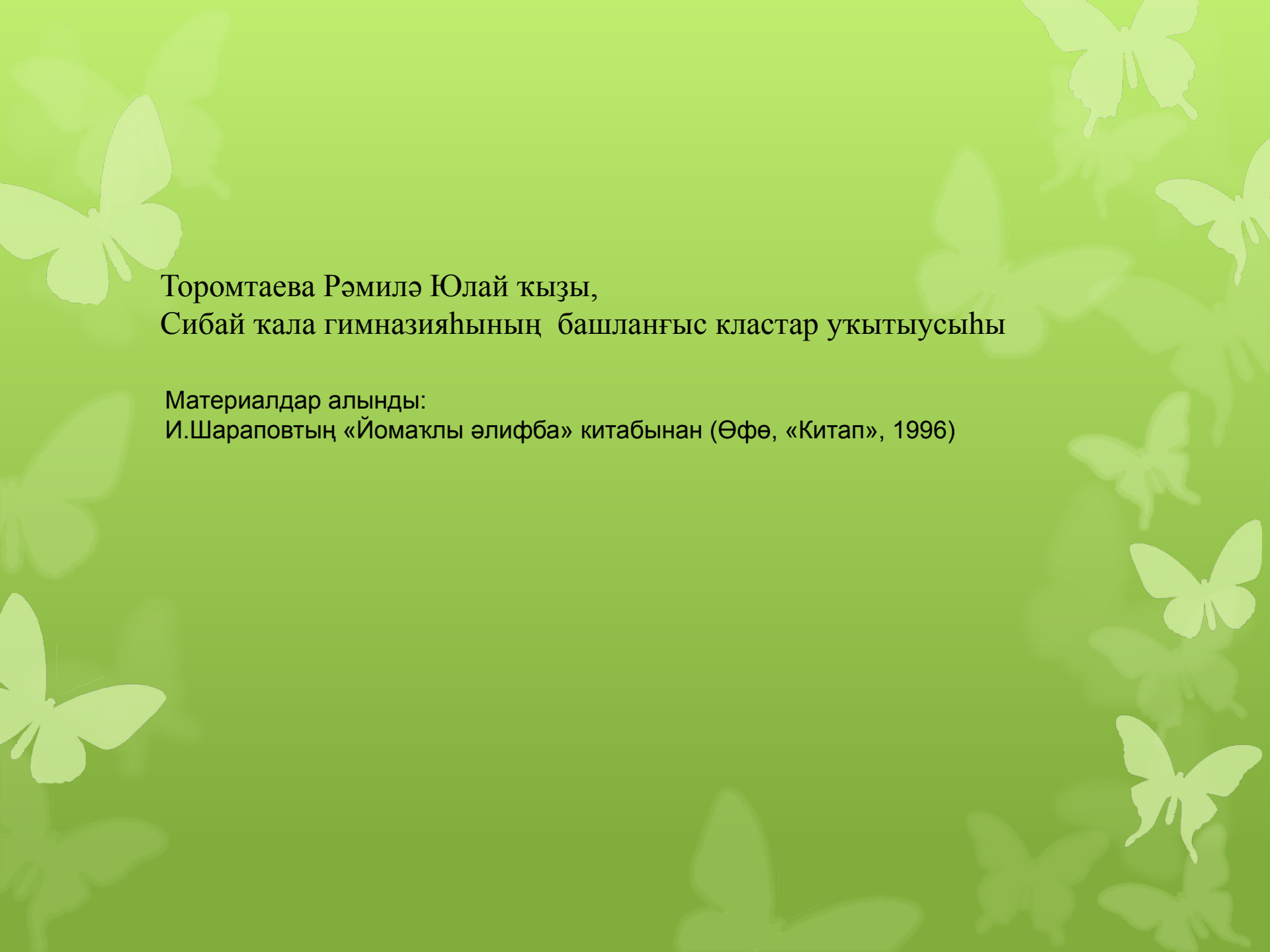
к о Я ш

4. Күктән килде, ергә ятты.

Я м ғ ы р

5. Күзе-башы булмаһа ла,
Күзһезҙе йөрөтә.

т а Я к

Торомтаева Рәмилә Юлай кызы,
Сибай кала гимназияһының башланғыс кластар укытыусыһы

Материалдар алынды:

И.Шараповтың «Йомаклы әлифба» китабынан (Өфө, «Китап», 1996)